

Relations between the South Caucasus and West Asia (2020–2025): the Republic of Azerbaijan and the UAE

Mehdi Zibaei¹ and Reza Vazirlou²

1. Associate Professor, Department of Political Sciences, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
Email: Zibaei@soc.ikiu.ac.ir (Corresponding Author)
2. M.A. in International Relations, Department of Political Sciences, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

Article Info.

ABSTRACT

Article Type:
Research Paper

Article History:

Received:

8 August 2025

Revised:

2 December 2025

Approved:

18 January 2026

Published Online:

27 January 2026

Keywords:

Cooperation,
West Asia,
South Caucasus,
Republic of
Azerbaijan,
United Arab
Emirate.

Relations between the Republic of Azerbaijan and the United Arab Emirates (UAE), previously based on closeness and friendship, have significantly strengthened since 2020 and reached the level of strategic cooperation. This cooperation now encompasses political, economic, and security dimensions and is of strategic importance to both countries. The purpose of this article is to examine the developments that led to this leap and the opportunities it has created for deepening relations between the two countries. Using a qualitative method and a descriptive-analytical approach, this study examines the process of improving relations between the Republic of Azerbaijan and the UAE after 2020. The findings show that regional developments in West Asia and the South Caucasus have paved the way for upgrading relations to a strategic partnership. This process was facilitated by creating new platforms for cooperation, overcoming political and geopolitical obstacles, and creating opportunities in the areas of energy, trade, and security. This trend shows a promising prospect for further enhancing bilateral cooperation in the future.

Cite this article: Zibaei. M. and R. Vazirlou (2025), “Relations between the South Caucasus and West Asia (2020–2025): the Republic of Azerbaijan and the UAE”, **Central Eurasia Studies**, Vol. 18, No. 2, pp. 171-198.

<http://doi.org/10.22059/JCEP.2026.400348.450344>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran

Introduction: Recent years have witnessed changes in the geopolitical and geoeconomic landscape of the South Caucasus and West Asia, which have led to fundamental changes in the dynamics of cooperation between the countries of these regions. The historical relations between the Republic of Azerbaijan and the United Arab Emirates (UAE) have made significant progress since 2020, evolving towards strategic cooperation in economic, security, and political aspects. The geographical and political positions of these countries, along with regional changes following events such as the Second Nagorno-Karabakh War, the signing of the Abraham Accords, and the Russia-Ukraine conflict, have created a favorable environment for changes in their interactions. These developments have strengthened bilateral relations and highlighted the pivotal role of these actors in the geopolitical equations of two vital regions. Examining this relationship is crucial for a deeper understanding of how regional and global developments affect foreign policies and international cooperation.

Research question: How and through what stages have the Republic of Azerbaijan and the UAE relations advanced from friendly relations to a strategic partnership after 2020? In addition, which regional developments have acted as facilitators, obstacles, and opportunity creators?

Research hypothesis: The developments in West Asia and the South Caucasus after 2020, through a three-stage process including facilitating, barrier-breaking, and opportunity-creating developments, have reduced political and geopolitical barriers between the Republic of Azerbaijan and the UAE and paved the way for a sustainable strategic partnership.

Methodology and theoretical framework: This is a qualitative study based on a descriptive-analytical approach. The data are compiled and analyzed in the form of an innovative conceptual model including three categories of developments: "facilitators, barrier-breakers, and opportunity-creators." This model aims to reveal the strategic dimensions and dynamics of the relations between the two countries after 2020.

- Facilitating developments:

This pillar of the model looks at developments that create the initial energy and psychological, political, and geopolitical context necessary to enhance relations. However, due to structural barriers or regional tensions, they are unable to create sustainable strategic cooperation.

- Barrier-breaking developments:

The second pillar of this model includes events and mechanisms that facilitate the practical path and political will to deepen cooperation. Removing obstacles refers to the removal or reduction of political, diplomatic, and security barriers that previously hindered the development of positive relations.

- Opportunity-creating developments:

The third pillar of the conceptual model focuses on events and conditions that facilitate the realization of extensive and effective cooperation. In simpler terms, it involves changes in structure and conditions that create new opportunities for collaboration and relationship development. Joint projects are defined and initiated to create opportunities for sustainable exploitation of existing capacities.

These three categories operate in a chain and are interdependent:

1. Facilitating creates the initial context for rapprochement.
2. Barrier-breakers make this context practical and achievable.
3. Opportunity-creation elevates cooperation from a potential level to an actual and sustainable level.

Thus, the process of forming cooperation between the UAE and the Republic of Azerbaijan is not the result of sporadic events, but continuous and staged. This model shows how independent developments, in a meaningful chain, change the structure of relations.

Results and discussion: The main developments can be divided into three general categories based on their role in deepening cooperation.

- The Facilitators:

The Second Nagorno-Karabakh War in 2020 changed the Republic of Azerbaijan's geopolitical and military position, increasing its power and solidifying its position as a key player in the region. This attracted the attention of trans-regional actors, including the UAE. In addition, the signing of the Abraham Accords between the UAE, Israel, and Bahrain created a new diplomatic and security framework, removing obstacles and paving the way for strategic cooperation.

- The Barrier Breakers:

The improvement of diplomatic and economic relations between Turkey and the UAE played an important role in removing obstacles to cooperation between the UAE and the Republic of Azerbaijan. Turkey, a strategic ally of the Republic of Azerbaijan, was essential in

facilitating the reconciliation process between the two countries. By reducing conflicts and increasing cooperation, a favorable environment was created for deepening bilateral relations.

- The Opportunity Creators:

The war between Russia and Ukraine since 2022 has changed the balance of power and the European energy market. The Republic of Azerbaijan, with its energy resources and strategic location, has become an important partner for providing reliable energy to European markets. The UAE has made significant investments in clean energy and the development of the Republic of Azerbaijan's electricity and gas infrastructure, and has increased its cooperation with the country. The decline in Russian influence in the South Caucasus has also paved the way for the UAE to increase its political and economic influence in Azerbaijan.

Analysis of these categories shows that the closeness of relations between the Republic of Azerbaijan and the UAE is not the result of a single event, but rather the culmination of structural, security, and economic factors that, through interaction and mutual influence, have formed a framework for long-term cooperation.

Conclusion: The deepening of strategic relations between the Republic of Azerbaijan and the UAE is the result of a complex, multi-layered, and phased process that has been achieved through structural changes, the removal of political obstacles, and the exploitation of geopolitical opportunities. The Neo-realist framework has been an effective tool for analyzing these dynamics. The relationship between the two countries is an example of smart regional action. They have achieved sustainable and effective cooperation by leveraging diverse capacities and opportunities while overcoming challenges. This analytical model can serve as a guide for understanding complex regional interactions and identifying opportunities to transform crises into cooperation.

Keywords: Cooperation, South Caucasus, West Asia, Republic of Azerbaijan, UAE.

روابط قفقاز جنوبی و غرب آسیا (۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵):

جمهوری آذربایجان و امارات متحد عربی

مهدی زیبایی^۱ و رضا وزیرلو^۲

۱. دانشیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، قزوین، ایران

نویسنده مسئول: Zibaei@soc.ikiu.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، قزوین، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

روابط جمهوری آذربایجان و امارات متحد عربی که پیش‌تر بر پایه نزدیکی و دوستی استوار بود، پس از سال ۲۰۲۰ جهش چشمگیری یافته و به سطح همکاری‌های راهبردی ارتقا پیدا کرده است. این همکاری‌ها اکنون ابعاد متنوع سیاسی، اقتصادی و امنیتی را در بر می‌گیرد و برای هر دو کشور اهمیت راهبردی دارد. در این نوشتار به دنبال پاسخ این پرسش هستیم که چه تحولات و مراحل زمینه‌ساز این جهش بوده و چگونه فرصت‌های جدیدی برای تعمیق روابط دو کشور ایجاد کرده‌اند؟ با بهره‌گیری از روش کیفی و رویکرد توصیفی تحلیلی و بر پایه مدل مفهومی ابتکاری، مرکب از سه دسته تحولات بستر ساز، مانع‌زدا و فرصت‌آفرین، روند نزدیکی جمهوری آذربایجان و امارات متحد عربی را در دوره پس از سال ۲۰۲۰ تحلیل می‌کنیم. یافته‌ها نشان می‌دهند تحولات منطقه‌ای در غرب آسیا و قفقاز جنوبی، ابتدا با ایجاد بسترهای جدید همکاری، سپس با رفع موانع سیاسی و ژئوپلیتیکی و سرانجام با گشودن فرصت‌های نو در حوزه‌هایی مانند انرژی، تجارت و ترتیبات امنیتی، مسیر ارتقای روابط دو کشور را به سطح مشارکت راهبردی هموار کرده‌اند. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت ادامه این روند، چشم‌اندازی روشن برای تعمیق بیشتر همکاری‌های دوجانبه در سال‌های آینده ترسیم می‌کند.

نوع مقاله: علمی پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۲۸

تاریخ انتشار برخط:

۱۴۰۴/۱۱/۰۷

واژگان اصلی:

همکاری،
 غرب آسیا،
 قفقاز جنوبی،
 جمهوری آذربایجان،
 امارات متحد عربی.

استناد: زیبایی، مهدی و رضا وزیرلو (۱۴۰۴)، «روابط قفقاز جنوبی و غرب آسیا (۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵): جمهوری آذربایجان و امارات متحد عربی»، مطالعات اوراسیای مرکزی، دوره ۱۸، شماره ۲، صص. ۱۷۱-۱۹۸.

<http://doi.org/10.22059/JCEP.2026.400348.450344>

© The Author(s).

ناشر: دانشگاه تهران

مقدمه

امارات متحد عربی از نخستین کشورهای اسلامی بود که جمهوری آذربایجان را به عنوان کشور مستقل به رسمیت شناخت. روابط دیپلماتیک دو کشور از سال ۱۹۹۲ آغاز و از ابتدا بر پایه دوستی و همکاری استوار شد. رهبران آن‌ها بر نزدیکی میان دو کشور و تقویت پیوندها تأکید و در راستای گسترش همکاری‌ها اقدام‌های بسیاری کرده‌اند. جمهوری آذربایجان در قفقاز جنوبی موقعیت جغرافیایی ویژه‌ای دارد. این کشور به دلیل قرارگرفتن در تقاطع آسیای غربی و اروپای شرقی، به عنوان قطب حمل و نقل طبیعی در میان شمال و جنوب و نیز شرق و غرب شناخته می‌شود. امارات متحد عربی نیز در غرب آسیا موقعیت ممتازی دارد و از قطب‌های تجاری، مالی و توریستی در جهان محسوب می‌شود. با اینکه این ویژگی‌ها زمینه‌ساز جذابیت روابط متقابل شده است، تقویت روابط دو کشور تا پیش از سال ۲۰۲۰ با موانعی روبه‌رو بود.

قفقاز جنوبی در طول قرن‌ها همیشه عرصه رقابت کشورهای مختلف بوده است. قفقاز جنوبی منطقه‌ای پیچیده از روابط متقابل بر سر حکومت و وابستگی، امنیت و درگیری، تجارت و انرژی است. این منطقه سرشار از ذخایر انرژی است و از هنگام فروپاشی اتحاد شوروی به منطقه تضاد منافع تبدیل شده است (Iskandarov and Gawliczek, 2020: 25-28). غرب آسیا نیز به دلیل برخورداری از مزایای راهبردی و تعیین‌کننده، همواره منطقه‌ای جذاب و با اهمیت برای قدرت‌های بین‌المللی بوده است. در این منطقه، کشورهایی با منافع متنوع و متضاد وجود دارند. نزدیکی هدف‌های این کشورها با منافع بازیگران خارج از این منطقه، زمینه‌ساز ایجاد اتحادهای منطقه‌ای و بین‌المللی در غرب آسیا و قطب‌بندی‌هایی در این منطقه شده است (عطّار، رسولی ثانی آبادی و اکبرآبادی، ۱۳۹۸: ۱۳۸). در نتیجه، حضور بازیگران منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای در دو منطقه قفقاز جنوبی و غرب آسیا، همراه با تضاد منافع و رقابت ژئوپلیتیک میان آنان، فضای رقابتی پیچیده‌ای ایجاد کرده است و بر همکاری جمهوری آذربایجان و امارات متحد عربی تأثیر داشته بود.

شرایط سال ۲۰۲۰ به بعد را می‌توان نقطه عطفی در تعمیق روابط دو کشور دانست. زیرا با آزادسازی مناطق پیرامون قره‌باغ در سال ۲۰۲۰، موقعیت جمهوری آذربایجان در قفقاز جنوبی ارتقا یافت و با امضای پیمان ابراهیم میان امارات و اسرائیل در همین سال، روابط امنیتی و سیاسی میان دو کشور متأثر از نقش اسرائیل تقویت شد. این تحولات زمینه را برای همکاری‌های گسترده‌تر فراهم کرد. با شروع جنگ روسیه و اوکراین در سال ۲۰۲۲ اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک جمهوری آذربایجان به عنوان راه‌گذر انرژی اروپا افزایشی قابل

توجه یافت. با بهبود روابط ترکیه و امارات در همین سال، آخرین مانع افزایش همکاری‌های میان دو کشور نیز برداشته شد. این تنش‌زدایی منطقه‌ای، سرمایه‌گذاری‌های مشترک فضایی پایدار ایجاد کرد. سرمایه‌گذاری‌های امارات در زمینه انرژی‌های سبز، میدان‌های گازی جمهوری آذربایجان و گردشگری، وارد مرحله جدی‌تری شد. پس از آزادسازی قره‌باغ در اواخر سال ۲۰۲۳، روابط دو کشور در ابتدای سال ۲۰۲۴ تا سطح همکاری راهبردی ارتقا یافت، سپس در سپتامبر ۲۰۲۵ تا مرحله مشارکت جامع راهبردی توسعه پیدا کرد. به‌طور کلی، همکاری آنان در زمینه انرژی، تجارت و امنیت به‌شدت افزایش یافته است.

هدف این نوشتار، تحلیل تحولات منطقه‌ای مؤثر بر روابط امارات و جمهوری آذربایجان از سال ۲۰۲۰ به بعد و نقش آن در مسیر ارتقای همکاری‌های دوجانبه میان این دو کشور است. از نظر سازماندهی مطالب، ابتدا پیشینه نوشتار را بررسی می‌کنیم. سپس مدل مفهومی این نوشتار را توضیح می‌دهیم. در ادامه، ابتدا مؤلفه‌های نشانگر تعمیق همکاری میان امارات و جمهوری آذربایجان و سپس تحولات منطقه‌ای مؤثر در نزدیکی بیشتر این دو کشور را مورد بررسی قرار می‌دهیم. در پایان نیز نتیجه‌گیری بحث را با توجه به محتوای ارائه‌شده بیان می‌کنیم.

پیشینه پژوهش

به‌طور کلی، آثار به نگارش درآمده پیرامون ارتباط این دو بازیگر و در پرتو معادلات منطقه‌ای مربوطه به سه دسته تقسیم می‌شود. دسته اول، آثاری هستند که بر تحولات قفقاز جنوبی و غرب آسیا تمرکز دارند. قووندیان^۱ (۲۰۲۴) در مقاله «تغییر سیستم امنیتی منطقه‌ای قفقاز و تأثیر آن بر فرایندهای سیاسی جهانی» تحولات پس از جنگ دوم قره‌باغ را عامل تغییرهای سیاسی منطقه‌ای و جهانی می‌داند. کامروا (۲۰۱۷) در کتاب «بازی بزرگ در غرب آسیا: ایران، ترکیه و قفقاز جنوبی» به رقابت راهبردی ایران و ترکیه در قالب بازی بزرگ جدید در قفقاز جنوبی می‌پردازد. اصولی (۱۴۰۳) در مقاله «تحولات ساختاری مجموعه امنیتی قفقاز جنوبی (۲۰۲۰-۲۰۲۴)»، تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی مؤثر بر قفقاز جنوبی را بررسی و تغییرهای مجموعه امنیتی این منطقه را تبیین می‌کند. سیوسیوادزه^۲ و کوپریشویلی^۳ (۲۰۲۴) در مقاله «نظم

1. Ghevondyan

2. Sivsivadze

3. Kupreishvili

نوین جهانی چندقطبی و قفقاز جنوبی»، پیامدهای ناشی از تغییرهای قدرت در نظام بین‌الملل را بر منطقه قفقاز جنوبی بررسی و چالش‌های سیاسی و امنیتی مربوط با این مسئله را بیان می‌کنند. فیض‌اللهی و پوراحمدی مبینی (۱۴۰۲) در مقاله «سرریز تحولات قفقاز جنوبی (۲۰۲۰-۲۰۲۳) بر معادلات غرب آسیا» تأثیر جنگ‌های قره‌باغ را بر روابط قدرت میان سه بازیگر اصلی غرب آسیا یعنی ایران، ترکیه و اسرائیل بررسی کرده‌اند.

دسته دوم، دلالت بر آثاری دارد که به سیاست خارجی امارات مربوط می‌شوند. کریمی، موسوی شفقانی، اسلامی و اسدی (۱۴۰۱) در مقاله «پویایی‌های نظم جهانی منطقه‌ای و دگردیسی نقش کنشگران خلیج فارس (مطالعه موردی امارات متحد عربی)» با استفاده از نظریه نقش‌نشان می‌دهند که کنشگری امارات تغییر یافته و این کشور سیاست خارجی جدیدی مبتنی بر رویکردی فعال و خودیارانه در پیش گرفته است. در مورد روابط امارات در قفقاز جنوبی، قهریان (۲۰۲۵) در مقاله «ایجاد مشارکت گسترده: تکامل روابط ارمنستان و امارات متحد عربی»، روابط این دو کشور را در چهار حوزه سیاسی، اقتصادی، امنیتی و برداشت‌های داخلی بررسی می‌کند. تیوکاوا^۱ (۲۰۲۱) نیز در مقاله «مدیترانه شرقی در سیاست خارجی امارات متحد عربی: هدف‌ها و اصول»، به حضور فعال امارات در مدیترانه شرقی به‌عنوان منطقه‌ای جدید برای فعالیت می‌پردازد و این حضور را در راستای جاه‌طلبی‌های این کشور برای رهبری در حوزه انرژی و پشتیبانی می‌داند.

سرانجام، دسته سوم مربوط به آثاری هست که به سیاست خارجی جمهوری آذربایجان پرداخته‌اند. مقاله گلمیرلی^۲ (۲۰۲۵) با عنوان «موازنه راهبردی در قفقاز جنوبی: سیاست خارجی چندوجهی جمهوری آذربایجان و بازیگران جدید»، در این مورد است. او به تضعیف بازیگران سنتی و پیدایش بازیگران جدید در قفقاز جنوبی اشاره می‌کند و معتقد است که این موضوع موجب تشدید سیاست خارجی چندوجهی جمهوری آذربایجان شده است. همچنین در مورد روابط جمهوری آذربایجان با کشورهای غرب آسیا، میهلجیک ایوکویچ^۳ (۲۰۲۳) در مقاله «تقویت همکاری جمهوری آذربایجان و اسرائیل و پیامدهای آن برای ژئوپلیتیک منطقه‌ای»، دلایل تقویت همکاری‌های بلندمدت این دو کشور را بررسی کرده است و پیوندهای قوی سیاسی و اقتصادی آن‌ها را در پویایی ژئوپلیتیک غرب آسیا تأثیرگذار ارزیابی

1. Tyukaeva

2. Gulamirli

3. Miholjic-Ivkovic

می‌کند. کارایل^۱ (۲۰۲۴) در مقاله «روابط جمهوری آذربایجان و ترکیه در چارچوب جامعه امنیتی: یک ملت، دو دولت»، معتقد است که وجود منافع و هدف‌های مشترک، موجب پیوند این دو کشور شده است. از نظر وی، اعتماد متقابلی را که میان آن‌ها وجود دارد می‌توان با مفهوم «جامعه امنیتی» مورد نظر کارل دویچ بررسی کرد. به‌طور کلی، مرور ادبیات پژوهش نشان می‌دهد که در مورد موضوع این نوشتار، آثار مستند و معتبری به زبان‌های فارسی یا انگلیسی وجود ندارد و این موضوع بر خلأ پژوهشی در این حوزه تأکید دارد.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع کیفی و بر پایه رویکرد توصیفی تحلیلی انجام شده است. با تحلیل محتوای اسناد رسمی، بیانیه‌های دیپلماتیک، گزارش‌های مراکز مطالعاتی، تصویری نظام‌مند از روند همکاری‌ها ترسیم شده است. سپس داده‌ها در چارچوب مدلی مفهومی متشکل از تحولات «بستر ساز، مانع‌زدا و فرصت‌آفرین» صورت‌بندی شده‌اند، تا ابعاد راهبردی روابط دو کشور پس از سال ۲۰۲۰ آشکار شود. انتخاب این رویکرد به دلیل پیچیدگی موضوع و محدودیت داده‌های میدانی در سیاست خارجی، امکان ارائه تحلیلی چندبعدی و واقع‌بینانه را فراهم می‌کند.

مدل مفهومی

با توجه به پیچیدگی فرایند تعمیق روابط میان امارات و جمهوری آذربایجان و تنوع عوامل مؤثر بر ایجاد همکاری‌های نوین، تدوین مدل مفهومی مبتنی بر داده‌های عینی و روندهای واقعی ضرورت دارد. در این زمینه، مدلی طراحی کرده‌ایم که به‌جای اتکا بر مفاهیم انتزاعی یا چارچوب‌های نظری پیشینی، واقعیت‌های میدانی، تحولات تاریخی و بسترهای محیطی را به‌صورت فرایندی و نظام‌مند تحلیل کند. این مدل امکان بررسی روند نزدیکی دو کشور را با دقت و ابتکار بیشتری فراهم می‌کند و شناخت مسیر شکل‌گیری و توسعه همکاری‌ها را نه به شکل ایستا، بلکه در قالب زنجیره تحولات علی و متوالی ممکن می‌کند. مدل پیشنهادی، روند تعمیق همکاری میان امارات و جمهوری آذربایجان را در قالب سه دسته تحول تحلیل می‌کند:

۱. تحولات بستر ساز، ۲. تحولات مانع‌زدا، ۳. تحولات فرصت‌آفرین.

۱. تحولات بستر ساز

این رکن مدل، ناظر بر تحولاتی است که انرژی اولیه و زمینه روانی، سیاسی و ژئوپلیتیکی لازم را برای ارتقای روابط ایجاد می‌کنند، اما به دلیل وجود موانع ساختاری یا تنش‌های منطقه‌ای، نمی‌توانند به تنهایی همکاری راهبردی پایدار بسازند. به بیان دیگر، تحولات هنگامی به عنوان «بستر ساز» شناخته می‌شوند که زمینه و زیرساخت‌های لازم را برای تغییرهای عمیق‌تر و پایدارتر در روابط فراهم کنند، اما هنوز موانع و چالش‌هایی وجود دارند که مانع نزدیکی کامل و سریع بازیگران می‌شود. این تحولات به طور معمول پنجره‌های اولیه همکاری را می‌گشایند. دو نمونه برجسته این تحولات، پیروزی جمهوری آذربایجان در جنگ دوم قره‌باغ و امضای توافق ابراهیم هستند، زیرا این تحولات بستر ذهنی و ژئوپلیتیکی لازم را برای رویکردهای جدید در روابط امارات و جمهوری آذربایجان مهیا کردند.

۲. تحولات مانع‌زدا

در دومین رکن مدل پیشنهادی، رویدادها و سازوکارهایی دیده می‌شوند که مسیر عملی و اراده سیاسی برای تعمیق همکاری را تسهیل می‌کنند. مانع‌زدایی به معنای حذف یا کاهش موانع سیاسی، دیپلماتیک و امنیتی است که جلوی توسعه روابط مثبت را گرفته‌اند. این فرایند با ایجاد فضای اعتماد و همکاری، همگرایی را تقویت می‌کند و با کاهش سوء تفاهم‌ها، زمینه‌ساز همکاری‌های مؤثرتر است. مهم‌ترین نمونه این نوع تحولات، بهبود روابط ترکیه و امارات متحد عربی و کاهش رقابت ژئوپلیتیکی میان آن‌ها است که یکی از مهم‌ترین موانع ژئوپلیتیکی را رفع کرد.

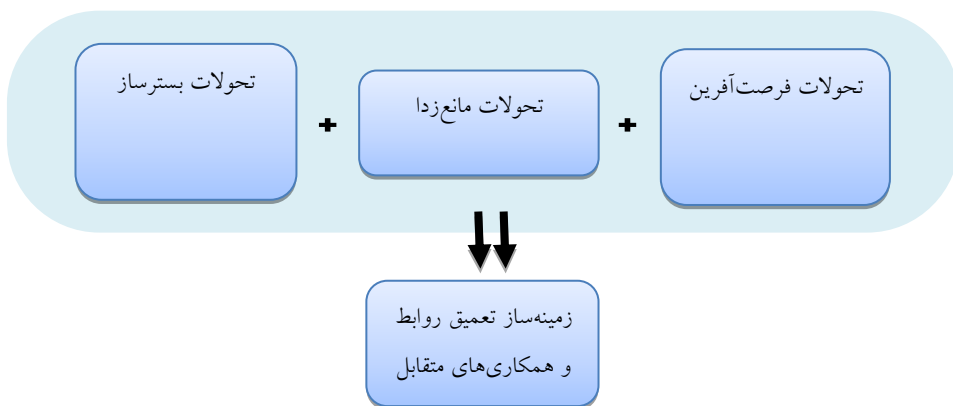
۳. تحولات فرصت‌آفرین

سومین رکن مدل مفهومی، ناظر بر رویدادها و شرایطی است که امکان بالفعل شدن زمینه‌ها و تحقق همکاری‌های گسترده و اثربخش را ایجاد می‌کنند. مفهوم فرصت‌آفرین شامل بهره‌برداری از تحولات منطقه‌ای یا جهانی برای گشودن درهای جدید تعامل و همگرایی است. به بیان دیگر، دلالت بر تغییرهایی در ساختار و شرایط دارد که زمینه‌ساز افق‌های جدید همکاری و توسعه روابط می‌شوند که در این زمینه، طرح‌های مشترک تعریف و آغاز می‌شوند تا فرصت بهره‌برداری واقعی و پایدار از ظرفیت‌های موجود فراهم شود. ویژگی اصلی آن‌ها این است که هم ظرفیت جدید ایجاد می‌کنند و هم مسیر استفاده از آن ظرفیت را تقویت می‌کنند. نمونه بارز

آن، جنگ روسیه و اوکراین است که سبب گسترش دادوستد انرژی، سرمایه‌گذاری و همکاری امنیتی امارات و جمهوری آذربایجان شد.

پیوندهای علی میان سه دسته تحول به‌صورت زنجیره‌ای و وابسته به یکدیگر عمل می‌کنند: ۱. بسترسازها زمینه اولیه نزدیکی را ایجاد می‌کنند؛ ۲. مانع‌زداها این زمینه را عملی و قابل تحقق می‌کنند؛ ۳. فرصت‌آفرین‌های همکاری را از سطح بالقوه به سطح بالفعل و پایدار ارتقا می‌دهند. بنابراین روند شکل‌گیری همکاری امارات و جمهوری آذربایجان نه نتیجه رویدادهای پراکنده، بلکه نتیجه فرایندی پیوسته و مرحله‌ای است. این مدل نشان می‌دهد که تحولات به‌ظاهر مستقل، چگونه در زنجیره‌ای معنادار، تغییر ساختار روابط را رقم می‌زنند. از این الگوی ابتکاری می‌توان با تمرکز بر نقش بسترساز، مانع‌زدا و فرصت‌آفرین تحولات، برای تحلیل فرازونشیب‌های مشابه در روابط دیگر کشورهای منطقه‌ای نیز استفاده کرد. رویکرد پیشنهادی با تمرکز بر مراحل تحول‌آفرین و نقش زمینه‌ای هر تحول، به شفافیت و کاربردی بودن نتایج تحلیل کمک می‌کند.

نمودار ۱- مروری بر حجم تعامل‌ها و تعمیق همکاری‌های امارات متحد عربی و جمهوری آذربایجان

منبع: نویسندگان

پس از سال ۲۰۲۰

بررسی روابط دوجانبه امارات و جمهوری آذربایجان نشان می‌دهد که این دو کشور پس از شکل‌گیری تحولات منطقه‌ای از سال ۲۰۲۰ به بعد، در غرب آسیا و قفقاز جنوبی، شاهد رشد

چشمگیر روابط خود بوده‌اند. به گونه‌ای که این ارتقای روابط، حالت روزافزون داشته است که در این بخش به‌طور کوتاه در چند محور بدان اشاره می‌کنیم. در سال‌های اخیر، روابط سیاسی امارات و جمهوری آذربایجان جهش محسوسی داشته است. سفر تاریخی محمدبن‌زاید به باکو در ژانویه ۲۰۲۴، به‌عنوان نخستین رئیس‌جمهور امارات متحد عربی که به جمهوری آذربایجان گام نهاد، نقطه عطفی در روابط دو کشور بود و سطح روابط را به مرحله راهبردی ارتقا داد. با سفر متقابل الهام علی‌اف به امارات و امضای توافق‌نامه جامع اقتصادی در ژوئیه ۲۰۲۵، همکاری دو کشور ابعاد تازه‌ای یافت. با سفر بعدی محمد بن زاید به باکو در سپتامبر همان سال، روابط به‌شکل رسمی وارد مرحله «مشارکت جامع راهبردی» شد (President Ilham Aliyev..., 2025). در جریان این سفر، شورای تجاری مشترک نیز در کنار کمیسیون مشترک میان‌دولتی فعال از سال ۲۰۰۶ تأسیس شد و سازوکار پیگیری تفاهم‌نامه‌ها را تقویت کرد. در سطح سیاسی بین‌المللی، امارات در سال ۲۰۲۵ با میزبانی رؤسای جمهور جمهوری آذربایجان و ارمنستان و داشتن نقش میانجی، به فرایند توافق صلح این دو کشور که سرانجام در واشینگتن نهایی شد، یاری رساند. همچنین جمهوری آذربایجان در مسیر نزدیکی بیشتر به امارات و اسرائیل، به‌عنوان یکی از گزینه‌های جدی، پیوستن به توافق ابراهیم را دنبال می‌کند که می‌تواند افق‌های جدیدی برای همکاری‌های منطقه‌ای بگشاید.

در حوزه روابط اقتصادی، حجم تجارت میان دو کشور روندی صعودی داشته است. بر اساس داده‌های رسمی، تجارت غیرنفتی امارات و جمهوری آذربایجان در سال ۲۰۲۳ به حدود ۱,۶۴ میلیارد دلار رسید که بیانگر رشدی ۶۸ درصدی نسبت به سال ۲۰۲۲ بود. این رقم در سال ۲۰۲۴ با افزایشی ۳۶ درصدی به حدود ۲,۲۴ میلیارد دلار رسید (UAE and Azerbaijan Sign..., 2025). امارات در میان کشورهای عضو شورای همکاری خلیج [فارس]، مهم‌ترین شریک اقتصادی جمهوری آذربایجان به‌شمار می‌رود و نزدیک به نیمی از مبادلات این کشور با اعضای شورا را به خود اختصاص داده است. در حوزه انرژی نیز، امارات در سال ۲۰۲۳ با خرید ۳۰ درصد از سهام میدان گازی آبشرون^۱، در افزایش صادرات گاز جمهوری آذربایجان به اتحادیه اروپا نقش بازی می‌کند.

این دو کشور در راستای هدف‌های توسعه پایدار، همکاری‌های متنوعی را در پیش گرفته‌اند. توافق لغو روادید متقابل در سال ۲۰۲۳، به گسترش چشمگیر گردشگری و رفت‌وآمد

شهروندان انجامید. امارات و جمهوری آذربایجان همچنین از پیشگامان آمادگی در برابر تغییرهای اقلیمی در منطقه هستند. امارات متحد عربی میزبانی نشست‌های تغییرهای اقلیمی سازمان ملل در سال ۲۰۲۳ و جمهوری آذربایجان، میزبانی نشست بعدی در سال ۲۰۲۴ را بر عهده داشتند. در این چارچوب، همکاری‌های گسترده‌ای میان آن‌ها شکل گرفت. در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر، شرکت «مصدر» امارات به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سرمایه‌گذاران خارجی در طرح‌های سبز جمهوری آذربایجان شناخته می‌شود و امضای قراردادهای متعدد، از جمله ساخت نیروگاه خورشیدی قره‌داغ که در سال ۲۰۲۳ به بهره‌برداری رسید، نشان‌دهنده سطح بالای این همکاری است (Mammadov, 2024). همان‌گونه که این شواهد نشان می‌دهد، روابط دو کشور پس از سال ۲۰۲۰ وارد مرحله‌ای چندبعدی و راهبردی شده و زیربنای تجربی لازم برای تبیین مدل مفهومی این نوشتار را فراهم کرده است.

تحولات مهم و تأثیرگذار منطقه‌ای بر نزدیکی

روابط امارات متحد عربی و جمهوری آذربایجان

در شرایط جدید و با حرکت ساختار نظام بین‌الملل به‌سوی نظم چندقطبی، زمینه برای نقش‌آفرینی کشورها در سطح مناطق و برخی حوزه‌های بین‌المللی فراهم شده است. این واقعیت به تغییر ساختار اجتماعی نظم و تغییر نقش کنشگران منطقه‌ای منجر شده است (کریمی و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۷). در این چارچوب، کشورهایی مانند جمهوری آذربایجان و امارات با بهره‌گیری از فرصت‌های ناشی از پویایی‌های قدرت، توانسته‌اند نقش مؤثری داشته باشند. یافته‌ها نشان می‌دهند تحولات منطقه‌ای قفقاز جنوبی و غرب آسیا به‌صورت مرحله‌ای و ترکیبی بر روند نزدیکی روابط این دو بازیگر تأثیر گذاشته‌اند. این تحولات در قالب سه دسته‌بندی مفهومی «بستر ساز»، «مانع‌زدا» و «فرصت‌آفرین» طبقه‌بندی شده‌اند تا شیوه تأثیرگذاری مرحله‌ای آن‌ها بر همکاری‌های دو کشور به‌روشنی تبیین شود.

۱. تحولات بستر ساز

الف) جنگ دوم قره‌باغ

پس از فروپاشی اتحاد شوروی، قفقاز جنوبی از همان ابتدا شاهد رقابت‌ها و تضاد منافع میان بازیگران نوپدید بود. این منطقه در همسایگی با سه قدرت روسیه، ترکیه و ایران قرار دارد. در این میان، روسیه مهم‌ترین بازیگر منطقه محسوب می‌شود، بنابراین در تعیین جایگاه جمهوری

آذربایجان در قفقاز جنوبی، باید علاوه بر مؤلفه‌های قدرت این کشور، به نوع کنشگری و مواضع روسیه نیز توجه کرد. روسیه به‌عنوان میراث‌دار شوروی، قفقاز جنوبی را یکی از مناطق پیرامونی یا «خارج نزدیک» می‌خواند. هدف اصلی مسکو از مداخله در این منطقه، جلوگیری از نفوذ غرب است (کولایی و هادی‌پور، ۱۳۹۹: ۶۵۰-۶۵۱).

جنگ اول قره‌باغ، نخستین رویداد تأثیرگذار در چینش ترتیبات قدرت در میان کشورهای قفقاز جنوبی بود که در سال ۱۹۹۴ آغاز و تا سال ۱۹۹۸ ادامه یافت. ضعف سیاسی، نظامی و اقتصادی دولت تازه‌تأسیس جمهوری آذربایجان و حمایت روسیه از ارمنستان موجب برتری ارمنستان شد. ارامنه با اشغال منطقه قره‌باغ، یکپارچگی سرزمینی جمهوری آذربایجان را نقض کرده و جمهوری خودخوانده قره‌باغ (آرتساخ) را تشکیل دادند. در نتیجه، جمهوری آذربایجان در موقعیتی ضعیف‌تر از رقیب ارمنی قرار گرفت و همواره خواستار تغییر وضع موجود بود. پیامدهای این جنگ، جمهوری آذربایجان را واداشت تا برای بازگرداندن حیثیت ملی و بازتوزیع قدرت در قفقاز جنوبی، هدف‌گذاری جدیدی تعریف کند. در مرحله نخست، با تقویت مؤلفه‌های اقتصادی و نظامی خود، در پی افزایش قدرت نقش‌آفرینی منطقه‌ای برآمد. در این زمینه، با ساخت خطوط انتقال نفت و گاز و تبدیل‌شدن به شریک قابل‌اعتماد انرژی برای اروپا، ضمن تقویت اقتصاد به جایگاه سیاسی مؤثری دست یافت و توان تأمین بودجه دفاعی خود را ارتقا داد.

جمهوری آذربایجان برای همگرایی بیشتر با روسیه، راهبرد «پوشش خطر» را برگزید. بنابر این رویکرد، کشورهای کوچک میان‌پذیرش یا رد قاطع نفوذ همسایگان بزرگ قرار نمی‌گیرند، بلکه رویکردهای رقابتی و مشارکتی را هم‌زمان به‌کار می‌گیرند تا در شرایط نبود اطمینان از توزیع قدرت، منافع خود را حفظ کنند (Pujol-Gonzalez, 2024). افزون بر این، جمهوری آذربایجان برای ایجاد توازن قوا و تنوع‌بخشی به حامیان، روابط راهبردی نزدیک‌تری با ترکیه و اسرائیل برقرار کرد؛ روابطی که در جنگ دوم قره‌باغ نیز نقشی تعیین‌کننده داشت.

در سال ۲۰۲۰ جنگ دوم قره‌باغ روی داد و در جریان آن هفت استان پیرامون قره‌باغ کوهستانی به جمهوری آذربایجان بازگردانده شد. این نبرد، نتیجه دیپلماسی تعاملی و مبادله‌گراییانه باکو و مسکو بود که پیش‌تر در طرح لاورف وزیر امور خارجه روسیه، منعکس شده بود. مسکو پذیرفت در برابر موافقت باکو با استقرار نیروهای حافظ صلح روسی در قره‌باغ، حمایت خود از ارمنستان را تعلیق کند. این توافق، انگیزه‌ای برای جمهوری آذربایجان در بازپس‌گیری سرزمین‌های اشغالی فراهم کرد. برای روسیه نیز سودمند بود تا پاشینیان

غرب‌گرا را تنبیه کند و هم‌زمان علیه دوطرف فشارهایی بیاورد (Guliyev, 2021: 10-12). مشارکت نظامی باکو و آنکارا عامل اصلی پیروزی جمهوری آذربایجان بود. حمایت ترکیه با پهپادها، بمب‌های هدایت‌شونده و آموزش افسران نقش تعیین‌کننده‌ای داشت. جمهوری آذربایجان همچنین از ترکیه تسلیحات مختلف مانند موشک‌ها و خودروهای زرهی خرید. پس از جنگ، اعلامیه شوشا در سال ۲۰۲۱ نماد ارتقای روابط دو کشور از مشارکت راهبردی به اتحاد همه‌جانبه بود (Scotti, 2024: 2-3). اسرائیل نیز با صادرات پهپادها، مهمات پرسه‌زن^۱ و موشک‌های هدایت‌شونده در پیروزی جمهوری آذربایجان سهم داشت. همکاری نظامی دو طرف از دهه ۲۰۱۰ استمرار یافته و در سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰ حدود ۲۷ درصد از واردات تسلیحاتی جمهوری آذربایجان را دربر گرفته است (Von Essen, 2023).

این جنگ، نظم قدرت منطقه را دگرگون کرد. جمهوری آذربایجان در عرصه سیاسی و نظامی دست بالا داشت و نفوذ ارمنستان به‌طور چشمگیری کاهش یافت. ترکیه با حضور نظامی گسترده به قفقاز بازگشت و روسیه با استقرار نیروهای حافظ صلح بخشی از نفوذ پیشین را حفظ کرد. بدین ترتیب جمهوری آذربایجان توانست جایگاه سیاسی و روانی خود را بازسازی و شکست‌های دهه ۱۹۹۰ را جبران کند (Neset and Aydin, 2023). پیروزی جمهوری آذربایجان در جنگ دوم قره‌باغ، علاوه بر ارتقای جایگاه این کشور در ساختار قدرت قفقاز جنوبی، اهمیت ژئوپلیتیکی آن را به‌وسیله طرح ایجاد راه‌گذر زنگه‌زور افزایش داد. جمهوری آذربایجان استدلال می‌کند که ماده ۹ آتش‌بس مجوز بازگشایی راه‌گذری از نخجوان به باکو را می‌دهد؛ مسیری که از منطقه زنگه‌زور ارمنستان عبور کرده و حاکمیت ایروان بر این ناحیه را به چالش می‌کشد. این راه‌گذر در مفهوم کلی، طرحی ژئواکونومیکی ژئوپلیتیکی برای اتصال اروپا به آسیای مرکزی و چین از مسیر جمهوری آذربایجان و ترکیه است.

پیروزی در جنگ ۲۰۲۰ جایگاه ژئوپلیتیکی جمهوری آذربایجان را تقویت کرد و این ارتقا، برای توسعه روابط با بازیگران فرامنطقه‌ای از جمله امارات فرصت‌هایی ایجاد کرد، زیرا جمهوری آذربایجان به‌عنوان پل ارتباطی میان خلیج فارس، آسیای مرکزی و اروپا، ظرفیت جذب سرمایه‌گذاری‌های امارات را دارد. نیاز جمهوری آذربایجان به سرمایه و توان مالی امارات متحد عربی امکان همکاری متقابل را فراهم کرد. جایگاه سیاسی نظامی تازه جمهوری آذربایجان نیز به ابوظبی فرصت نفوذ در قفقاز جنوبی را داد. هرچند رقابت با ترکیه، متحد

نزدیک باکو، مانع شکل‌گیری سریع نقش امارات شد.

امارات برای تأثیر بر پیامدهای درگیری قره‌باغ، رویکردی عمل‌گرایانه در پیش گرفت. با وجود تأکید رسمی بر آتش‌بس میان جمهوری آذربایجان و ارمنستان، رهبران امارات به‌طور ضمنی جانب ایروان را گرفتند، زیرا پیروزی جمهوری آذربایجان را هم‌زمان تقویت‌کننده جایگاه ترکیه می‌دانستند. از این‌رو، حمایت امارات از ارمنستان اقدامی ضدجمهوری آذربایجان نبود، بلکه تلاشی برای مهار نفوذ ترکیه برآورد می‌شود. رقابت طولانی دو کشور به جنگ دوم قره‌باغ نیز کشیده شد. ابوظبی منافع خود را در حمایت از ایروان و نزدیکی احتمالی به روسیه دید (Yavuz and Gunter, 2023: 412-413). با وجود این رقابت، نتایج جنگ دوم قره‌باغ زمینه‌ای جدید برای گسترش روابط امارات و جمهوری آذربایجان ایجاد کرد؛ بستری که در سال‌های بعد با تحولات سیاسی و اقتصادی بیشتر، امکان بهره‌برداری گسترده‌تری یافت.

ب) توافق ابراهیم

توافق ابراهیم در سپتامبر ۲۰۲۰ در کاخ سفید امضا شد. در نتیجه، امارات و بحرین، اسرائیل را به رسمیت شناختند، روابط خود را عادی و همکاری‌های گسترده‌ای آغاز کردند. امارات پس از توافق، جایگاه منطقه‌ای خود را ارتقا داد و با استفاده از ظرفیت رابطه با اسرائیل، فرصت همکاری با متحدان این رژیم را در دیگر مناطق به دست آورد. یکی از مهم‌ترین این کشورها، جمهوری آذربایجان در قفقاز جنوبی بود. در نتیجه، با نقش پیونددهنده اسرائیل، محور ابوظبی، تل‌آویو و باکو شکل گرفت. نقطه محوری این اتحاد، مخالفت هر سه طرف با نفوذ منطقه‌ای ایران و مقابله با اسلام سیاسی است (Hajiyeva, 2025). موقعیت جغرافیایی جمهوری آذربایجان و امارات برای اسرائیل اهمیت راهبردی دارد، زیرا این دو کشور در شمال و جنوب ایران قرار دارند. روابط راهبردی با آن‌ها توان مهار ایران را افزایش می‌دهد. در برابر، جمهوری آذربایجان و امارات نیز از تسلیحات، فناوری و نفوذ بین‌المللی اسرائیل برای تقویت قدرت و جایگاه خود بهره می‌برند.

پس از امضای پیمان ابراهیم، شریک‌های منطقه‌ای آمریکا، یعنی امارات و اسرائیل، با درک مشترک از تهدید گروه‌های تندروی اسلامی و نفوذ منطقه‌ای ایران پیرامون این توافق گردآمدند. انگیزه این تغییرها، فضای رقابتی ناشی از کاهش نقش امنیتی آمریکا در خاورمیانه و ضرورت مهار ایران بود. در هر دو رویداد انقلاب‌های عربی و برجام، اشتراک منافع قابل‌توجهی میان اسرائیل و امارات دیده می‌شود (Vakil and Quilliam, 2023). پس از

انقلاب‌های عربی سال ۲۰۱۰، محور مقاومت به رهبری ایران از فضای جدید بهره برد و نفوذ خود را گسترش داد. این موضوع نگرانی کشورهای عربی خلیج فارس و اسرائیل را افزایش داد. با امضای توافق هسته‌ای ایران با گروه ۵+۱ این نگرانی تشدید و زمینه نزدیکی بیشتر اعراب و اسرائیل و شکل‌گیری ائتلافی موازنه‌گر علیه ایران را فراهم شد (Olson, Zaga and Bengher, 2024: 363-368).

از سوی دیگر، اسرائیل از نخستین کشورهایی بود که استقلال جمهوری آذربایجان را به رسمیت شناخت و از سال ۱۹۹۳ در باکو سفارت دارد. جمهوری آذربایجان عمق راهبردی اسرائیل شناخته می‌شود. پیش‌تر گرجستان به مقصد همکاری‌های نظامی امنیتی تل‌آویو در قفقاز تبدیل شده بود، اما ناکامی در جنگ سال ۲۰۰۸ و حساسیت روسیه، نشان داد این کشور گزینه مطلوبی نیست. بنابراین جمهوری آذربایجان جای آن را در راهبرد امنیت ملی اسرائیل گرفت (Miholjic-Ivkovic, 2023: 50-54). روابط دو کشور تا سال ۲۰۱۰ محدود بود، اما از سال ۲۰۱۱ با امضای بزرگ‌ترین قرارداد نظامی آنان گسترش یافت. افزایش همکاری دو کشور بر سه پایه استوار بود: نخست، ایجاد توازن در برابر ایران به عنوان دشمن مشترک. دوم، تحکیم پیوند جمهوری آذربایجان با ایالات متحد. سوم، تقویت توان نظامی جمهوری آذربایجان برای پیروزی در نبرد قره‌باغ و ارتقای جایگاه منطقه‌ای آن (Traub and Cohen and Kertcher, 2024: 1-2).

در بخش تسلیحات، جمهوری آذربایجان دومین مقصد بزرگ صادرات اسلحه اسرائیل در سال‌های اخیر بوده است. این تسلیحات نقشی مهم در موفقیت جمهوری آذربایجان در جنگ دوم قره‌باغ داشت. از سوی دیگر، جمهوری آذربایجان، بیش از ۴۰ درصد از واردات نفت این رژیم را فراهم می‌کند و در این حوزه نقشی حیاتی دارد. جمهوری آذربایجان آخرین جامعه یهودی باقی‌مانده در قفقاز محسوب می‌شود. مشارکت راهبردی با اسرائیل بر نیاز متقابل استوار است؛ باکو به سلاح و فناوری نظامی و اسرائیل به انرژی و منافع مشترک وابسته است (Klaleche, 2023: 40). جمهوری آذربایجان با رابطه نزدیک خود با اسرائیل، در تسهیل توافق‌های ابراهیم نیز نقش مهمی داشته است. دهه‌ها پیش از این توافق، جمهوری آذربایجان نخستین کشور مسلمان بود که چنین همکاری‌هایی را با اسرائیل برقرار کرد. نگرش مثبت و منحصربه‌فرد جمهوری آذربایجان به اسرائیل در جهان اسلام بی‌مانند است. این کشور در پشت صحنه به عنوان تسهیل‌کننده ارتباط اسرائیل با کشورهای خلیج فارس از جمله امارات عمل کرد. بلافاصله پس از امضای توافق ابراهیم، باکو به یکی از نخستین مکان‌های دیدار دیپلمات‌های اسرائیلی و امارات تبدیل شد (Khanin and Grinberg, 2025).

توافق ابراهیم، به عنوان تحولی نمادین، نقطه عطفی تاریخی محسوب می‌شود که تابوی روابط رسمی کشورهای مسلمان و اسرائیل را شکست. در نتیجه، جمهوری آذربایجان امکان یافت روابط دیپلماتیک و همکاری‌های راهبردی خود را با اسرائیل آشکار و سفارت خود را در تل‌آویو در سال ۲۰۲۳ افتتاح کند. تلاش‌هایی نیز برای پیوسته‌سازی جمهوری آذربایجان به توافق ابراهیم انجام شده و احتمال عضویت این کشور بسیار زیاد است. فراتر از همکاری‌های دفاعی، منطق ژئواکونومیک قوی برای عضویت جمهوری آذربایجان وجود دارد. زیرا روابط اقتصادی دوجانبه با اسرائیل و امارات می‌تواند در قالب توافق ابراهیم منسجم شود و به تحکیم موقعیت راهبردی آمریکا در نوار جنوبی اوراسیا بینجامد (Tanchum, 2025).

در نتیجه، جنگ دوم قره‌باغ زمینه‌های ژئوپلیتیکی تازه‌ای در قفقاز جنوبی ایجاد و موقعیت جمهوری آذربایجان را به عنوان بازیگری اصلی تثبیت کرد. این کشور توجه بازیگران فرمانطقه‌ای از جمله امارات را جلب کرد. توافق ابراهیم نیز به عنوان دومین تحول بستر ساز، روابط رسمی میان کشورهای مسلمان و اسرائیل را عادی و بستر همکاری‌های راهبردی سه‌جانبه میان جمهوری آذربایجان، امارات و اسرائیل را فراهم کرد. اگر جنگ قره‌باغ عامل تغییرهای نظامی و امنیتی در قفقاز بود، توافق ابراهیم بستری سیاسی و دیپلماتیک ایجاد کرد که به امارات و جمهوری آذربایجان امکان داد روابط خود را در چارچوبی رسمی‌تر توسعه دهند. این دو تحول مکمل یکدیگرند و چشم‌انداز نوینی از روابط فرمانطقه‌ای رقم زدند.

۲. تحول مانع‌زدا: بهبود روابط ترکیه و امارات متحد عربی

روابط ترکیه و امارات مسیری پر فرازونشیب را طی کرده است. ترکیه نقطه اتصال آسیای غربی و اروپا و امارات قطب تجاری خلیج فارس است. امارات برای سرمایه‌گذاری در ترکیه، منابع مالی لازم را دارد. در مقابل، ترکیه نیز بازار امارات را برای اقتصاد صادرات محور خود ارزشمند می‌داند (زیبائی، ۱۴۰۴: ۱۰۱-۱۰۶). افزون بر این، ترکیه تنها کشور عضو ناتو در غرب آسیاست که با امارات، هم‌پیمان نظامی آمریکا، پیوندهایی مناسب دارد. روابط دو کشور از دهه ۲۰۰۰ افزایش یافت. سیاست خارجی ترکیه در این دوره با آیین «مشکلات صفر با همسایگان» شناخته می‌شد. در این زمان اعراب با افزایش قیمت نفت از منابع مالی چشمگیری بهره‌مند بودند و پس از رویداد ۱۱ سپتامبر و تنش با غرب، ترکیه به مقصدی جذاب‌تر برای سرمایه‌گذاری اعراب تبدیل شد. از این رو سرمایه‌گذاری امارات در ترکیه از سال ۲۰۰۵ بسیار افزایش یافت. همچنین به دلیل مشارکت نداشتن ترکیه در حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳،

امارات و عربستان از این کشور تمجید کردند (Habibi, 2023: 2). پس از آن، دو کشور همکاری اقتصادی گسترده‌ای آغاز کردند.

با این حال، عوامل متعددی موجب واگرایی تدریجی دو کشور شد. نخستین جرقهٔ تعارض منافع را می‌توان در انتخابات پارلمانی فلسطین در سال ۲۰۰۶ دید؛ زمانی که ترکیه از حماس و امارات متحد عربی از ساف حمایت کردند. این تفاوت دیدگاه پس از انقلاب‌های عربی سال ۲۰۱۱ آشکارتر شد. انقلاب‌های عربی زمینهٔ صف‌بندی‌های جدید منطقه‌ای و تغییر در ساختار قدرت غرب آسیا و شمال آفریقا را فراهم کرد. با قدرت گرفتن اسلام سیاسی و افزایش نقش اخوان المسلمین، ترکیه و قطر نفوذ بیشتری پیدا کردند. در برابر، اعراب محافظه‌کار پادشاهی نفوذ خود را در خطر دیدند. با کاهش حمایت آمریکا در منطقه، امارات رویکردی تهاجمی و خودیارانه را در پیش گرفت (Dalay, 2022). در نتیجهٔ این رویداد در میان کشورهای سنی مذهب منطقه، جنگ سرد شکل گرفت که در رأس یک جبهه، قطر و ترکیه و در رأس جبههٔ دیگر امارات متحد عربی و عربستان قرار گرفتند. از رقابت‌های تنش‌زای میان این دو گروه می‌توان به چند مورد اشاره کرد: پس از روی کار آمدن محمد مرسى در مصر با حمایت ترکیه و قطر در سال ۲۰۱۱، امارات و عربستان توانستند با حمایت از عبدالفتاح السیسی، وی را در سال ۲۰۱۳ به جای مرسى بنشانند.

لیبی نیز کشور دیگری برای رقابت این دو جریان بود. جایی که ترکیه از فائزالسراج حمایت کرد و در برابر، امارات ضمن حمایت از خلیفه خفتر، در راستای تضعیف ترکیه و قطر گام برداشت. کودتای ناموفق سال ۲۰۱۶ در ترکیه نیز از مهم‌ترین دلایل واگرایی امارات و ترکیه به شمار می‌رود، زیرا ترکیه، امارات را به حمایت مالی از این رویداد متهم کرد. همچنین در راستای تشدید نبرد میان این دو جریان، امارات، عربستان و چند کشور عربی دیگر با اقدامی هماهنگ، قطر را به‌عنوان، متحد اصلی ترکیه در خلیج فارس، به‌دلیل حمایت از اخوان المسلمین و اسلام سیاسی، محاصره و تحریم کردند (Ramadhanty and Syauqillah, 2022: 1128).

از سال ۲۰۲۱ هر دو کشور به‌سمت همکاری بیشتر و رفع یا کاهش تعارض‌های خود گام برداشتند. می‌توان چند عامل را دلیل شکل‌گیری چنین رویکردی دانست: ۱. به قدرت رسیدن بایدن و کاهش تعهدهای امنیتی آمریکا در خاورمیانه نسبت به دورهٔ ترامپ، ۲. رفع محاصرهٔ قطر به‌وسیلهٔ امارات و دیگر کشورها از ابتدای سال ۲۰۲۱، ۳. تلاش امارات برای جذب متحد جدید با هدف مقابله با رهبری منطقه‌ای عربستان، ۴. تنوع‌بخشی امارات به فعالیت‌های

اقتصادی خود به دلیل کاهش قیمت نفت و رسیدن به رشد پایدار، ۵. اوضاع اقتصادی نامناسب ترکیه و نیاز این کشور به منابع مالی و سرمایه‌گذاری امارات، ۶. تلاش ترکیه برای استفاده از ظرفیت امارات برای خروج از انزوای ناشی از نادیده گرفته شدن در ترتیبات مجمع گازی مدیترانه شرقی (Baycar, 2022).

در نتیجه، پس از سفر محمدبن‌زاید به ترکیه در اواخر ۲۰۲۱، اردوغان نیز در سال ۲۰۲۲ از امارات دیدن کرد و روابط میان دو کشور به شکل محسوسی بهبود یافت. سپس امارات به سرمایه‌گذاری قابل توجه در ترکیه متعهد شد. همچنین در پرتو این کاهش تعارض‌ها، پس از رویداد زلزله ویرانگر فوریه ۲۰۲۳ در ترکیه کشورهای مصر، امارات و عربستان از این کشور پشتیبانی کردند. بهبود روابط ترکیه و امارات، نقش مؤثری در روند نزدیکی امارات و جمهوری آذربایجان داشت. ترکیه به دلیل اتحاد با جمهوری آذربایجان و داشتن نقش بی‌بدیل در کمک‌رسانی و پشتیبانی از این کشور و همچنین نزدیکی فرهنگی مردم ترکیه و جمهوری آذربایجان، در قفقاز جنوبی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. این جایگاه به گونه‌ای است که نقش داشتن امارات در قفقاز جنوبی و نزدیکی حداکثری این کشور به جمهوری آذربایجان را به چراغ سبز و موافقت ترکیه مشروط می‌کند. پیش از بهبود ارتباطات ترکیه و امارات، روابط آن‌ها به دلیل اختلاف‌های منطقه‌ای بسیار تنش‌آلود بود و در عمل همکاری میان دو کشور را به حداقل رسانده بود. این عامل مانعی مهم در مسیر همکاری بیشتر امارات و جمهوری آذربایجان به شمار می‌آمد. این مانع چنان تعیین‌کننده بود که امارات را به حمایت ضمنی ارمنستان و کمک به این کشور در جنگ قره‌باغ در سال ۲۰۲۰ راضی ساخت. اقدامی که برای مهار جاه‌طلبی‌های ترکیه ضروری به نظر می‌رسید. اما پس از ترمیم روابط ترکیه و امارات و فروکش کردن بحران‌ها در منطقه، فضای بیشتری برای روابط منطقه‌ای امارات و جمهوری آذربایجان فراهم شد. در نتیجه، مانع ساختاری کنار رفت و روابط جمهوری آذربایجان و امارات ابعاد تازه‌ای یافت.

۳. تحول فرصت‌آفرین: جنگ روسیه و اوکراین

جنگ روسیه و اوکراین فرصتی طلایی برای تعمیق روابط امارات و جمهوری آذربایجان بود. این جنگ که در فوریه ۲۰۲۲ آغاز شد، علاوه بر پیامدهای شدید بین‌المللی، بر روابط قدرت در قفقاز جنوبی نیز تأثیرهای شگرفی داشت. مهم‌ترین اثر ژئوپلیتیکی این رویداد را می‌توان در عرصه انرژی مشاهده کرد. زیرا اروپا در راستای کاهش وابستگی خود به انرژی روسیه، تأمین‌کنندگان دیگر را

مورد توجه قرار داد. یکی از مهم‌ترین کشورها در این زمینه، جمهوری آذربایجان بود. این کشور به دلیل بهره‌مندی از منابع قابل توجه انرژی و همچنین نزدیکی جغرافیایی مناسب، مورد توجه جدی اروپا قرار گرفت (Townend and Others, 2024). این فرصت موجب ارتقای جایگاه جمهوری آذربایجان در بازار انرژی شد. این شرایط، زمینه را برای همکاری‌های نزدیک‌تر جمهوری آذربایجان با بازیگران فرامنطقه‌ای از جمله امارات فراهم کرد.

در سال ۲۰۲۲ جمهوری آذربایجان با امضای قراردادهایی با اروپا متعهد به صادرات برق و گاز به این اتحادیه شد. این فرصت موجب شد امارات به‌عنوان شریک انرژی قابل اعتماد برای جمهوری آذربایجان، همکاری‌های گسترده‌ای را با این کشور آغاز و در صنعت برق و گاز جمهوری آذربایجان سرمایه‌گذاری مؤثر و قابل توجه کرد. برای نمونه، امارات برای رونق و توسعه صنعت برق جمهوری آذربایجان، طرح‌های متعدد انرژی‌های پاک را در دستور کار قرار داده و سرمایه‌گذاری‌های چشمگیری کرده است. در توسعه میدان‌های گاز جمهوری آذربایجان نیز امارات حضور جدی دارد (Hajiyev, 2024). این همکاری‌ها نشان‌دهنده بهره‌برداری هوشمندانه دو طرف از فرصت‌های ایجاد شده است.

از سوی دیگر، به دلیل تحریم روسیه توسط غرب، این کشور تمرکز خود بر قفقاز جنوبی را از دست داد و دیگر توان به‌کاربردن نفوذ مؤثر در این منطقه را نداشت. به این ترتیب زمینه بهتری برای نقش‌آفرینی جمهوری آذربایجان ایجاد شد. علاوه بر این، پیامدهای نبرد اوکراین موجب وابستگی روسیه به جمهوری آذربایجان در برخی حوزه‌ها شد. موقعیت و ظرفیت جمهوری آذربایجان، این کشور را به شریکی ضروری برای روسیه تبدیل کرده است. برای نمونه، روسیه به دلیل ازدست‌دادن بازار اروپا، صادرات نفت و گاز خود را از راه جمهوری آذربایجان انجام می‌دهد. به‌گونه‌ای که جمهوری آذربایجان در چارچوب معاوضه گازی با واردات گاز از روسیه تقاضاهای داخلی خود را تأمین می‌کند و گاز خود را به کشورهای دیگر صادر می‌کند. همچنین در سال ۲۰۲۳ صادرات نفت روسیه به جمهوری آذربایجان رشد ۴ برابری داشت. جمهوری آذربایجان به دلیل قرارگرفتن در مسیر راه‌گذر شمال به جنوب، اهمیت ویژه‌ای در اتصال روسیه به ایران و بندرهای خلیج فارس دارد (Krivosheev, 2024). این روابط متقابل، موقعیت جمهوری آذربایجان را به‌عنوان بازیگر اصلی در منطقه تثبیت کرد.

مجموع این شرایط برای جمهوری آذربایجان فرصت‌های بی‌مانندی ایجاد کرد. این کشور توانست با بهره‌برداری هوشمندانه از شرایط جدید، جنگ سوم قره‌باغ را در سپتامبر ۲۰۲۳ در قالب جنگ یک روزه آغاز کند. جمهوری آذربایجان در این جنگ برخلاف مفاد آتش‌بس سال

۲۰۲۰ عمل کرد و قره‌باغ کوهستانی را به تصرف خود درآورد. نیروهای پاسدار صلح روسی نیز در برابر این اقدام جمهوری آذربایجان سکوت و به‌نوعی همراهی کردند. در نتیجه، روسیه حضور نظامی خود در قره‌باغ را از دست داد، اما به‌دلیل وابستگی به جمهوری آذربایجان با این کشور برخورد جدی نداشت. اروپا نیز که نیازمند واردات گاز از جمهوری آذربایجان بود، چشمان خود را بر تخلف‌های حقوق بشری آن بست (Ayvazyan, 2024: 55-60).

علاوه بر جمهوری آذربایجان، امارات نیز توانست از منافع درگیری روسیه در اوکراین بهره‌مند شود و موافقت روسیه را برای حضور بی‌دردسر در قفقاز جنوبی به دست آورد. این کشور در کمک به روسیه برای دورزدن تحریم‌ها نقش مؤثری دارد. امارات از دولت‌هایی بود که نسبت به جنگ روسیه و اوکراین رویکرد بی‌طرفانه‌ای در پیش گرفت و تحریم‌های علیه روسیه را همراهی نکرد. پس از تحریم صنعت نفت‌وگاز روسیه، این کشور توانسته است با همراهی بعضی دولت‌ها از جمله امارات در قالب اوپک پلاس از کاهش قیمت نفت جلوگیری کند (Ereli, 2024). همچنین امارات به مرکزی برای تاجران روس تبدیل شده است. بورس‌های امارات امکان لازم را برای روس‌ها فراهم می‌کنند تا بتوانند ضمن دورزدن تحریم‌ها در تجارت باقی بمانند. به‌طور کلی، امارات با یاری‌رساندن به روسیه توانسته است موجب تضعیف تأثیر تحریم‌های غرب علیه این کشور شود (UAE's Role in ... , 2024).

سرانجام جنگ روسیه و اوکراین نه‌تنها ساختار قدرت منطقه‌ای را به‌طور بنیادین دگرگون کرد، بلکه فرصت‌های بی‌سابقه و استثنایی برای همکاری بازیگران منطقه مانند امارات و جمهوری آذربایجان ایجاد کرد. کاهش نفوذ سستی روسیه در قفقاز جنوبی و تمرکز این کشور بر جبهه اوکراین، فضای جدیدی برای پیدایش و تقویت جایگاه ژئوپلیتیکی جمهوری آذربایجان فراهم کرد. همچنین امارات با بهره‌گیری از موقعیت راهبردی خود در بازار انرژی و دیپلماسی منطقه‌ای، توانست در این تحولات نقش اصلی داشته باشد. این تحول فرصت‌ساز، نمونه‌ای بارز از چگونگی تبدیل بحران‌های بین‌المللی و درگیری‌های پیچیده به فرصت‌های طلایی برای توسعه همکاری‌های راهبردی، همگرایی سیاسی و اقتصادی منطقه‌ای است. امارات و جمهوری آذربایجان با درک درست از این شرایط نوپدید، توانستند روابط خود را به سطحی فراتر از گذشته ارتقا دهند و در حوزه‌های انرژی، تجارت و امنیت منطقه‌ای، همکاری‌های گسترده‌ای داشته باشند. این همکاری‌ها می‌تواند به‌عنوان الگویی موفق برای بهره‌برداری از فرصت‌های ناشی از تحولات جهانی و منطقه‌ای مطرح شود و نشان دهد که چگونه بازیگران هوشمند و فعال می‌توانند در دل بحران‌ها، زمینه‌ساز تغییرهای مثبت و پایدار باشند.

نتیجه

در کنار تأثیرهای ناشی از تحولات جهانی، پویایی‌های منطقه‌ای نیز از مؤلفه‌های بنیادین و تعیین‌کننده در تغییر کیفیت و عمق روابط میان کشورها هستند. این مؤلفه‌ها باید همواره به‌عنوان بخش اساسی در تحلیل و بررسی روابط بین‌المللی مورد نظر قرار گیرند. یافته‌های این نوشتار در پاسخ به چرایی تقویت روابط امارات و جمهوری آذربایجان پس از سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد که، پویایی‌های منطقه‌ای در غرب آسیا و قفقاز جنوبی با روندی مرحله‌ای و پلکانی سبب نزدیکی بیشتر و ارتقای سطح همکاری‌های این دو کشور شده‌اند. این تحولات با تبیین سه مفهوم اصلی «بستر ساز»، «مانع‌زدا» و «فرصت‌آفرین» قابل شناخت و درک عمیق‌تر هستند.

تحلیل این سه مرحله متوالی و هم‌زمان بستر ساز، مانع‌زدا و فرصت‌آفرین نشان می‌دهد که تعمیق روابط امارات و جمهوری آذربایجان نه نتیجه عاملی منفرد، بلکه نتیجه تلاقی وزنه‌های ساختاری، سیاسی و اقتصادی است. این روند چندلایه، سبب افزایش چشمگیر همکاری‌های منطقه‌ای و تثبیت جایگاه هر دو کشور به‌عنوان بازیگران اصلی در معادلات ژئوپلیتیکی منطقه شده است. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که تحلیل پیچیدگی روابط بین‌المللی به‌ویژه در مناطق حساس و پرتنش مانند قفقاز و خاورمیانه، بدون درک درست مفاهیم بستر سازی، مانع‌زدایی و فرصت‌آفرینی ناتمام خواهد بود. این چارچوب تحلیلی می‌تواند الگویی کارآمد برای بررسی و فهم روابط دیگر بازیگران منطقه‌ای در آینده باشد. افزون بر این، نشان می‌دهد که بازیگری هوشمند و استفاده هم‌زمان از فرصت‌های توسعه و رفع موانع، توانایی تبدیل بحران‌ها به موفقیت‌های راهبردی را برای کشورها فراهم می‌کند.

منابع

فارسی

- اصولی، قاسم (۱۴۰۳)، «تحول‌های ساختاری مجموعه امنیتی قفقاز جنوبی (۲۰۲۰-۲۰۲۴)»، *مطالعات اوراسیای مرکزی*، دوره ۱۷، شماره ۲، صص. ۱-۲۷، (doi: 10.22059/jcep.2025.386611.450279)
- زیبائی، مهدی (۱۴۰۴)، «روابط امارات متحد عربی و ترکیه: همکاری متوازن (۲۰۲۳-۲۰۱۱)»، *رهیافت‌های سیاسی بین‌المللی*، دوره ۱۷، شماره ۲، صص. ۸۸-۱۱۰، (doi: 10.48308/PIAJ.2025.239260.1669)

عطار، سعید، الهام رسولی ثانی آبادی و طیبه اکبرآبادی (۱۳۹۸)، «اتحادها در خلیج فارس و نظریه موازنه تهدید»، فصلنامه علمی **مطالعات خاورمیانه**، دوره ۲۶، شماره ۴، صص.

۱۶۴-۱۳۷، قابل دسترسی در:

https://cmess.sinaweb.net/article_147703_98fcfb5990d24a54c7e901fbef19cf1.pdf
(تاریخ دسترسی: ۱۴۰۴/۱۰/۱۵).

فیض‌اللهی، مهدی و حسین پوراحمدی میبدی (۱۴۰۲)، «سرریز تحولات قفقاز جنوبی (۲۰۲۰-۲۰۲۳) بر معادلات غرب آسیا»، فصلنامه علمی **مطالعات خاورمیانه**، دوره ۳۰،

شماره ۴، صص. ۲۳۸-۲۱۷، قابل دسترسی در:

https://cmess.sinaweb.net/article_195744_f90dd7f961ac323ef4de4a1b60324f86.pdf
(تاریخ دسترسی: ۱۴۰۴/۱۰/۱۵)

کریمی، حمیدرضا، سید مسعود موسوی شنائی، محسن اسلامی و علی اکبر اسدی (۱۴۰۱)، «پویایی‌های نظم در سطح جهانی - منطقه‌ای و دگرذیسی نقش کنشگران منطقه‌ای خلیج فارس (مطالعه موردی: امارات متحده عربی)»، فصلنامه ژئوپلیتیک، دوره ۱۸، شماره ۲، صص. ۸۷-۵۷.

(doi:10.17354331.1401.18.66.3.1).

کولایی، الهه و میثم هادی‌پور (۱۳۹۹)، «تحلیل سیاست خارجی روسیه در قفقاز جنوبی بر پایه ژئوژئوپلیتیک»، **مطالعات اوراسیای مرکزی**، دوره ۱۳، شماره ۲، صص. ۶۶۴-۶۴۵.

(doi: 10.22059/jcep.2020.204960.449646).

English

Ayvazy, Diana (2024), "Foreign Policy Directions of the Republic of Azerbaijan."

Russia & World: Sc. Dialogue, Vol. 1, No. 11, pp. 54-65,

(doi: 10.53658/RW2024-4-1).

Baycar, Hamdallah (2022), "Regional Implications of a Turkey-UAE

Reconciliation", **Newlines Institute**, Available at:

<https://newlinesinstitute.org/strategic-competition/regional-implications-of-a-turkey-uae-reconciliation/>, (Accessed on: 25/6/2025).

Dalay, Galip (2024), "Turkey-UAE Relations: Economic Cooperation against the Backdrop of Geopolitical Incompatibility", **Stiftung Wissenschaft und**

Politik, Available at: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C01/>,

(Accessed on: 10/4/2025).

Ereli, Gokhan (2024), "Russia Has Strategic Ties with Saudi Arabia and the UAE",

- Politics Today**, Available at: <https://politicstoday.org/russia-has-strategic-ties-with-saudi-arabia-and-the-uae/>, (Accessed on: 6/7/2025).
- Ghahriyan, Mushegh (2025), "Building a Broad Partnership: The Evolution of Armenia-UAE Relations" **Contemporary Review of the Middle East**, Vol. 12. No. 1, pp. 85-105, (doi: 10.1177/23477989241309969).
- Ghevondyan, Robert (2024), "The Change of the South Caucasus Regional Security System and its Impact on the Global Political Processes", **Herald of Social Sciences**, (doi: 10.53548/0320-8117-2024.1-75).
- Gonzalez-Pujol, Ivan (2024), "Theorizing the Hedging Strategy: National Interests, Objectives, and Mixed Foreign Policy Instruments", **All Azimuth**, Vol. 13, No. 2, pp. 193-214, (doi: 10.20991/allazimuth.1480020).
- Gulamirli, Fatima (2025), "Strategic Balancing in the South Caucasus: Azerbaijan's Multi-Vector Foreign Policy and New Actors", **Path of Science**, Vol. 11, No. 8, pp. 6001-6005, (doi: 10.22178/pos.121-1).
- Guliyev, Farid (2021), "Azerbaijani-Russian Relations: Transactional Diplomacy in Action", **Russian Analytical Digest**, No. 273. pp. 10-13, (doi: 10.3929/ethz-b-000514342).
- Habibi, Nader (2023), "Turkey's Economic Crisis and Erdogan's Multiple Rapprochement Initiatives", **Brandeis University**, No. 152, pp. 1-8, Available at: <https://www.brandeis.edu/crown/publications/middle-east-briefs/pdfs/101-200/meb152.pdf>, (Accessed on: 12/4/2025).
- Hajiyev, Shahmar (2024), "Azerbaijan and The United Arab Emirates Are Fostering Bilateral Ties – OpEd", **Eurasia Review**, Available at: <https://www.eurasiareview.com/16012024-azerbaijan-and-the-united-arab-emirates-are-fostering-bilateral-ties-oped/>, (Accessed on: 10/4/2025).
- Hajiyeva, Gunay (2025), "Azerbaijan, Israel Foreign Ministers Meet in Abu Dhabi", **CASPIAN NEWS**, Available at: <https://caspiannews.com/news-detail/azerbaijan-israel-foreign-ministers-meet-in-abu-dhabi-2025-4-8-9/>, (Accessed on: 15/6/2025).
- Iskandarov, Khayal and Piotr Gawliczek (2020), "The New Great Game in the South Caucasus: Competition for Power and Influence", **Social Development & Security**, Vol. 10, No. 1, pp. 25-33, (doi: 10.33445/sds.2020.10.1.4).
- Kamrava, Mehran (2017), **The Great Game in West Asia: Iran, Turkey and The South Caucasus**, England: Oxford University Press.
- Karayel, Zehra (2024), "Azerbaijan-Türkiye Relations in the Context of Security Community: One Nation, Two States", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Vol. 20, No. 49, pp. 379-396, (doi: 10.17752/guvenlikstrjtj.1565134).
- Khanin, Zeev and Alex Grinberg (2025), "Azerbaijan: One of the Pillars of Israel's Regional Security System – A Brief Overview for the Trump Administration",

- Besa Center**, Available at: <https://besacenter.org/azerbaijan-one-of-the-pillars-of-israels-regional-security/>, (Accessed on: 12/4/2025).
- Klaleche, Tassadit (2023), "The Implications of Azerbaijan's Strategic Partnership on Iran's National Security", **Journal of Iranian Studies**, Vol. 7, No. 18, pp. 31-46, Available at: <https://rasanah-iiis.org/english/wp-content/uploads/sites/2/2023/11/The-Implications-of-Azerbaijans-Strategic-Partnership-on-Irans-National-Security-2023-.pdf>, (Accessed on: 23/11/2024).
- Krivosheev, Kirill (2024), "The Cost of Russia's Friendship with Azerbaijan", **Carnegie Russia Eurasia Center**, Available at: <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2024/05/the-cost-of-russias-friendship-with-azerbaijan?lang=en>, (Accessed on: 30/6/2025).
- Mammadov, M. (2024), "From Economic Ties to Climate Leadership: The UAE-Azerbaijan Partnership for a Sustainable Future", **Trends Research & Advisory**, Available at: <https://trendsresearch.org/insight/from-economic-ties-to-climate-leadership-the-uae-azerbaijan-partnership-for-a-sustainable-future/>, (Accessed on: 17/2/2025).
- Miholjcic-Ivkovic, Nina (2023), "Azerbaijan-Israel Strengthened Partnership and its Implications for Regional Geopolitics" **Caucasus Strategic Perspectives**, Vol. 4, No. 2. pp. 49-59, <https://cspjournal.az/post/azerbaijanisrael-strengthened-partnership-and-its-implications-for-regional-geopolitics-511> (Accessed on: 04/01/2026).
- Neset, Siri, and Mustafa Aydin (2023), "Changed Dynamics After the Second Karabakh War" in: Neset, Siri, Mustafa Aydin, Ayça Ergun, Richard Giragosian, Kornely Kakachia, Arne Strand (eds.), *Changing Geopolitics of the South Caucasus after the Second Karabakh War, Prospect for Regional Cooperation and/or Rivalry*, **CMI**, Available at: <https://www.cmi.no/publications/8911-changing-geopolitics-of-the-south-caucasus-after-the-second-karabakh-war>, (Accessed on: 17/2/2025).
- Olson, J., Zaga, M. & Bengier, D. (2024), "From Arab-Israeli Conflict to Arab-Israeli Integration: A New Curriculum for Understanding the Contemporary Middle East", **The Journal of the Middle East and Africa**, Vol. 15, No. 4, pp. 343-369, (doi: 10.1080/21520844.2024.2409482).
- President Ilham Aliyev Held Expanded Meeting with President Sheikh Mohamed Bin Zayed Al Nahyan (2025), **President of the Republic of Azerbaijan**, Available at: <https://president.az/en/articles/view/70106/images/30>, (Accessed on: 15/10/2025).
- Ramadhanty, Shafira and Muhamad Syauqillah (2022), "Turkey-UAE Bilateral

Relations: Interdependency in Causes of Conflict Reconciliation”, **Indonesian Journal of Multidisciplinary Science**, Vol. 1, No. 9, pp. 1128-1144, (doi: 10.55324/ijoms.v1i9.181).

Scotti, Simona (2024), “Türkiye’s Geopolitical Footprint in the South Caucasus” in:

South Caucasus in the Focus of Middle Eastern Powers, Top Center, Available at: <https://top-center.org/en/reports/3617/south-caucasus-in-the-focus-of-middle-eastern-powers>, (Accessed on: 6/12/2024).

Sivsiavadze, Paata and Tamar Kupreishvili (2024), “The New Multipolar World Order and the South Caucasus”, **World Journal of Advanced Research and Reviews**, Vol. 24, No. 3, pp. 1269-1280, (doi:10.30574/wjarr.2024.24.3.3763).

Tanchum, Michael (2025), “Azerbaijan’s Inclusion in the Abraham Accords Will Transform the Commercial Architecture of Eurasia’s Southern Rim”, **Caci Analyst**, Available at: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13860-azerbaijans-inclusion-in-the-abraham-accords-will-transform-the-commercial-architecture-of-eurasias-southern-rim.html>, (Accessed on: 10/5/2025).

Townend, R., Broers, L., Geybulla, A., Lahn, G., LaPorte, J., Nixey, J. and Polláková, L. (2024), Azerbaijan’s Climate Leadership Challenge: What’s at

Stake at COP29 and Beyond, **Chatham House**, Available at: <https://www.chathamhouse.org/2024/10/azerbaijans-climate-leadership-challenge/summary>, (Accessed on: 22/10/2024).

Traub, Daniela, Cohen, Ronen and Kartcher, Chen (2024), “Azerbaijan’s Dual Foreign Policy Strategy Toward Israel: A Realist Alliance and A Neoliberal Knowledge Based Economy Cooperation (2011-2022)”, **Cogent Arts & Humanities**, Vol. 11, No. 1, pp. 1-17, (doi:10.1080/23311983.2024.2335763).

Tyukaeva, Tatiana (2021), “The Eastern Mediterranean in UAE Foreign Policy: Goals and Principles”, **Vestnik RUDN International Relations**. Vol. 21, No. 4, pp. 671-682, (doi: 10.22363/2313-0660-2021-21-4-671-682).

UAE and Azerbaijan Sign CEPA to Expand Trade and Investment Across Key Sectors (2025), **Arab News**, <https://www.arabnews.com/node/2607608/business-economy>, (Accessed on: 20/9/2025).

UAE’s Role in Facilitating Russian Sanctions Evasion Raises Global Concerns (2024), **Nycfpa**, Available at: <https://nycfpa.org/01/25/uaes-role-in-facilitating-russian-sanctions-evasion-raises-global-concerns/>, (Accessed on: 1/7/2025).

Vakil, Sanam and Neil Quilliam (2023), “The Abraham Accords and Israel-UAE Normalization: Shaping a New Middle East”, **Chatham House**, Available at:

[https://chathamhouse.soutron.net/Portal/Public/en-](https://chathamhouse.soutron.net/Portal/Public/en-GB/OpenedRecords/OpenSelected/202851)

[GB/OpenedRecords/OpenSelected/202851](https://chathamhouse.soutron.net/Portal/Public/en-GB/OpenedRecords/OpenSelected/202851), (Accessed on: 1/7/2025).

Von Essen, Hugo (2023), "Azerbaijan's Uncertain Geopolitical Rise in a South Caucasus Maelstrom", **Sceeus**, Available at:

<https://sceeus.se/en/publications/azerbaijans-uncertain-geopolitical-rise-in-a-south-caucasus-maelstrom/>, (Accessed on: 7/11/2024).

Yavuz, Hakan and Michael Gunter (2023), **The Nagorno-Karabakh Conflict: Historical and Political Perspectives**, New York: Routledge (doi: 10.4324/9781003261209).